

slechts
I.G.Z.R.,
n tegen-
der We-
ingsraad
n in de-
geheel
er Oecu-
vertegen-
ing der

laar we
let Hem
irken al
houden.
oe meer
e jonge-
en voor
Schrift
debat
is ont-
e en in-
moeten,
compre-
moed.
te wer-
det ver-
eds het

landsche
meerde
ie Syno-
forme-
en strijd
compro-
n punt,
rd te
wing

WAAL.

KUNST

blauwe
Kampen.

weest in
is bestel
k onder-
ikt aan
nlijk in
V.

rijd aan
omschen
n. Want
anks de
n gods-
lenstrij-
r steeds
Calvinist
Kerk be-
and zou

ken van
gen aan

ben vrij
Wessel
e kloos-
gen van
orm, te
estanten
beducht
van den
r, waren
erger te

de nieu-
ningsche
ht, bang
idelscon-
verschil-
st bij de
arden te
omschen

ters zijn

van het
auw be-
jke om-
ennen.

nvoudig.
De voor-
inde po-
ge gees-
the het-
e nieuwe
heid en

tisch te-
id open-
der voort

het vagevuur. Haar broer, een flinke jonge man, blijkt ketter te zijn. Aan huis komen vele jonge Groningsche edellieden, Roomsche en Protestantsche, die onge- zouten spotten met de geestelijke heeren en hun ge- loof. In het klooster van Aduard leert zij den cynischen abt minachten, tegenover den vromen volgeling van Wessel Gansvoort, een jongen, sympathieken monnik.

Uit haar geestelijk evenwicht gebracht door dezen stand van zaken, zoekt zij den vrede door nauwe be- leving van haar geloof. Na een vergeefsche poging de moeilijkheden te ontvluchten binnen de veilige mu- ren van een nonnenklooster, tracht zij de rust te vin- den in het huwelijk met een Roomschen man. Deze wanhoopsdaad, tegen de inspraak van haar hart in, brengt haar slechts grooter zorgen. Haar man ver- staat haar niet en haar liefde is niet groot genoeg hem vast te houden. Ontrouw van zijn kant verniet het fundament van haar huwelijk.

Intusschen weet de schrijver een pakkend beeld te ontwerpen van de staatkundige troebelen. Het ver- raad van de Mepsche, gouverneur der stad, de inval in het noorden, die de slagen bij Heiligerlee en Jem- mingen meebracht, we maken ze van dichtbij mee.

De beklemmende onrust der tijden wordt in beeld gebracht door den, gelukkig verijdelde, aanslag op Grethe zelf, en de overweldiging van haar trouwe dienstmaagd.

Er zit leven en vaart in de beschrijving van man- schen en toestanden. Geen ellenlange beschrijvingen en vervelende uitweidingen moeten de sfeer in het verhaal brengen. De lezer ziet het alles, als uit eigen aanschouwing, dank zij den opzet van het boek, dat alles groepeerd rondom een klein aantal personen. Wel wordt deze kring tenslotte zoo klein, dat verschillen- de figuren die aanvankelijk een groote rol beloofden te spelen, in den nevel verdwijnen, maar dit is geen overwegend bezwaar.

Tenslotte valt alle licht op Grethe, de hoofdpersoon, die een naam blijft te midden der woedende golven. Tenslotte redt zij zich uit haar mislukte huwelijk en haar vergeefsche poging, in eigen kracht den weg te kiezen voor haar wankelend geloof, door de vlucht naar Emden, de schuilplaats en het toevluchtsoord voor vele Protestanten, wien de grond te heet werd in hun eigen land.

Daar moet zij afstand doen van alle aardse bezit, maar daar ontmoet zij trouwe geloovigen, zelfs Mar- nix, die haar den eenigen weg wijzen, die naar de ware rust voert.

Als daar haar kind geboren wordt, ver van den trouweloozen vader verwijderd, vindt zij haar hemel- schen Vader, Die de zorg voor hen beiden op Zich neemt. Geen ondergang wacht haar, maar opgang, een hemelsch vaderland en ook, naar haar vaste over- tuiging, een vrij aardich vaderland, waar haar kind het geloof ongehinderd zal mogen belijden, dat de moeder trachtte te ontwijken.

Deze historische roman van Wolf Meesters, wiens Groningsche streekroman Hielko van Oaltje ten on- rechte te weinig bekend werd in breeder kring, moge hem de plaats geven die hij verdient onder de Protes- tantsche schrijvers van heden. Wij hebben behoefte aan een positief christelijke literatuur; laten wij hopen dat Wolf Meesters daar aan mee blijft werken door nog rijper, grootscher werk te leveren in nabije toekomst.

Gron.

H. S.

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Ondeugdelijk C.N.V.-Schriftbewijs

Het Hoofdbestuur van de Ned. Ver. van Chr. Han- dels- en Kantoorbedienden beoogt met haar brochure „De Strijd voor vernieuwing der samenleving“ de ac- tiviteit harer leden te ontwikkelen en als noodzake- lijke voorwaarde daartoe hen te bewegen tot bezin- ning op hun roeping om zoodoende de kracht te vinden voor het offensief voor vernieuwing der samenleving. Men is zich ervan bewust, dat zulks dient te geschie- den in gehoorzaamheid aan Gods gebod en daarom heeft men ook in hoofdstuk III van deze brochure ge- tracht naar men zegt „om uit de Bijbelsche critiek op de elementen onzer maatschappelijke orde enkele lij- nen te trekken, waarlangs de Christelijke vakbewe- ging zich moet bewegen“. Het hoofdstuk draagt als opschrift: „Er staat geschreven“ en is onderverdeeld in een bespreking van „De eigendom in het Oude Tes- tament“ en „Het Nieuwe Testament en de sociale vra- gen“. Dat is allereerst een bevredigende methode. Waarom niet het licht van de gansche Heilige Schrift laten schijnen zoowel over den eigendom als over de sociale vragen? Niet alleen het Oude Testament toch bevat waardevolle gegevens over den eigendom, ook het Nieuwe Testament. Wij denken b.v. hierbij, om iets te noemen, aan de brochure van Karl Bornhäuser „Der Christ und sein Habe nach dem Neuen Testa- ment“ (De Christen en zijn bezit volgens het Nieuwe Testament). (Verlag C. Bertelsmann Gütersloh 1936). Andererzijds verspreidt niet alleen het Nieuwe Tes- tament helder licht over de sociale vragen. Wij den- ken b.v., om maar weer iets te noemen, aan het ge- schrift van B. Balscheit en W. Eichrodt „Die soziale

KERSTOPNAMEN

De etalages pulen uit van overdaad
en de reclamezullen lokken op de straat
den mensch, die moe en mat zijn weg naar
[t Kerstfeest gaat.

De lichten flitsen; filmreclame straalt brutaal;
de slijter rijdt zijn flesschen vroolijk naar de
[zaal,
waar tafels klaar staan voor 't exquise
[avondmaal.

De koopman vlokt zijn keratman keurig in
[het wit,
die roodberokt tusschen het kleurig speelgoed
[zit:
Een beestenstal; een krib waarbij een herder
[bidt.

De achterclinders glanzen feestelijk voorbij.
Het wild is zeer gewild, het geld maakt velen
[blj.
De dennenventer zet zijn boomen in de rij.

De wereld bergt de onrust weg en op het bal
schuimt de champagne in het schitterend kristal.
De roes ontaardt zich joelend in den avondval.

Maar zie... Er trekt een door God's Licht
[getrokken stoet
de staldeer door zijn Heer en Helland tegemoet,
en valt Hem, stamelend van dankbaarheid,
[te voet.

J. L. J.

Botschaft des Alten Testaments für die Gegenwart" (De sociale boodschap van het O. Testament voor het heden). (Verlag Friedrich Reinhardt, Basel). Temeer waar de schrijvers verklaren, dat het hun „in de eer- ste plaats noodzakelijk voorkomt tot een eenparig gevoelen te komen over de grenzen van den eigendom, met name over de productiemiddelen“ hadden zij in dezen de gansche Schrift moeten laten spreken.

Doch afgedacht van dit bezwaar moeten wij het be- treuren, dat men in dat hoofdstuk met dien mooien titel „Er staat geschreven“ zelfs nog niet door recht- streeksche verwijzing ook dat Oude Testament aan het woord heeft laten komen. Men spreekt over de Schrift, maar niet uit de Schrift. En zoover men dat dan nog doet, geschiedt zulks goeddeels aan de hand van verwijzingen naar het proefschrift van Dr W. A. van Es „De eigendom in den Pentateuch“. Hoe dit ge- schiedt zal nog wel blijken.

Deze bepaald armoedige wijze van behandeling van zulk een belangrijk onderwerp, mag niet op rekening worden geschoven van die ééne bepaalde groep onder de academisch gevormden, die der predikanten, welke naar de schrijvers zeggen, „ernstig in gebreke is ge- bleven, waar zij de vormgevers van de Christelijk- sociale actie hadden kunnen zijn“. Deze hoofdbestuur- ders blijven hier zelf zeer ernstig in gebreke met hun Schriftbewijs bij een gesloten Bijbel. En waar zij praktisch het voornaamste wat zij te berde brengen nog ontleenen aan het werk van een predikant, daar ware eenige meerdere dankbaarheid voor zulk predi- kanten-werk m.i. wel op haar plaats geweest. Ook overigens is reeds het noemen van namen als van Kuyper, Bavinck, Sikkel, Talma, van Es en Schilder, om van anderen te zwijgen, reeds voldoende, om aan te toonen, dat deze klacht over den predikantenstand schromelijk overdreven en in haar algemeenheid ook onjuist is. Daar waar iedereen Zondag Gods Woord recht gepredikt wordt, gaat deze prediking nimmer om buiten onze maatschappelijke verhoudingen of buiten onze concrete levenssituatie. Wanneer ik de geschriften van het C.N.V. bezie, dan is dit wel een hoofdbezwaar, dat ik er tegen heb, dat men zijn kracht zoekt in slagwoorden als Christelijke naastenliefde e.d. of in betuigingen, dat men aan de voeten van Jezus wil zitten. Zulke betuigingen zijn evenwel onvoldoende en missen overtuigingskracht, men moet zelf graven in de Schriften en op die manier bewijzen, dat men voor zich en anderen daaruit concrete levenswijshoud heeft gewonnen.

Schrijvende over de Schrift, maar niet uit de Schrift, verklaren deze Hoofdbestuurders o.a. „Eigen- dom beteekent veelmeer een plicht om met het toe- vertrouwdde naar 's Heeren wil te handelen dan een recht, dat praktisch onaantastbaar zou zijn.“ Elders betoogt men, na afgewezen te hebben de gedachte als zou „de op zeker moment bestaande hiërarchische orde van bezitters en bezitlozen, heeren en knechten, de uitdrukking zijn van des Scheppers wil en welbehagen“, dat „aantasting van de tegenwoordige scheefgegroeide rangorde beantwoordt aan de roeping des geloofs“ (Blz. 21). Die aantastbaarheid van den eigendom zou dan, naar men beweert, het „duidelijkst tot uiting komen in „de voorschriften van het Jubeljaar: de vrijlating der slaven en de teruggave van alle grond- bezit — ook van 't wettig verkregene — aan de oorspronkelijke eigenaars. Een Israëliet kon geen grond- koopen.“ (Blz. 16). Hoe dit nu de aantastbaarheid van den eigendom zou aantoonen, is ons een raad-el.

De aantastbaarheid van den eigendom blijkt immers niet daaruit, dat iets niet gekocht of verkocht kan worden. Dit wijst juist op de onaantastbaarheid van den eigendom. De eigendom van den grond begon dan ook in Israël niet met koop maar met beschik- baarstelling door God, gelijk wij lezen in Deut. 6:10 tot 12: „Als het dan zal geschied zijn, dat de HEERE Uw God u zal hebben ingebracht in het land, dat Hij uwen vaderen, Abraham, Isaäk en Jacob, ge- zworen heeft u te zullen geven; groote en goede ste- den, die gij niet gebouwd hebt en huizen, vol van alle goed, die gij niet gevuld hebt, en uitgehouwen born- putten, die gij niet uitgehouwen hebt, wijngaarden en olijfgaarden, die gij niet geplant hebt, en gij gegeten en verzadigd zijt, zoo wacht u dat gij den HEERE niet vergeet, die u uit Egypteland, uit het diensthuis, heeft uitgeleid.“

Een andere bewering van de schrijvers der bespro- ken brochure is, dat de Mozaïsche wetgeving de be- doeling had, te waken tegen het ontstaan van een klasse van bezitlozen, een groep van menschen, die geen rechten meer zouden kunnen doen gelden op een deel der productiemiddelen. Wij voor ons zijn van oor- deel, dat er over die bedoelingen van de Mozaïsche wetgeving nog heel wat meer en ook geheel wat an- ders zou zijn te zeggen, dan datgene, waarover deze schrijvers handelen. Wat de hoofdzakelijke betref zal men dan dienen te bedenken, dat in deze Mozaïsche wet- geving en met name ook bij een instelling als van het Jubeljaar b.v., zoals dr A. Noordzij in de Korte Ver- klaring opmerkt „niet van een sociaal- economische, maar van een reli- gieuse gedachte wordt uitgegaan.“ (K.V. Leviticus, blz. 251). Uit niets blijkt, dat dit Hoofdbestuur daarvoor oog heeft gehad. Men ver- klaart wel: „nu is door de groei van het menselijk geslacht en de daarmee ongeveer evenwijdig lopen- de technische ontwikkeling een rechtstreekse toepas- sing van de regelen van het Jubeljaar op onze ver- houdingen niet meer mogelijk“ en „Het wordt ook door geen enkel gebod Gods van ons gevraagd.“ Hoe juist dit laatste ook moge zijn, het is alleen maar een nega- tieve opmerking, daarmede is ten aanzien van de positieve betekenis van de Mozaïsche wetgeving op dit punt nog niets gezegd. Voorts is dat motief van dien „groei van het menselijk geslacht“ stellig niet aan de Schrift ontleend, want die instelling van het Jubeljaar was er toch één voor een volk, waarvan de Schrift zegt: „Juda en Israël waren velen, als zand dat aan de zee is in menigte.“ (1 Kon. 4:20).

Ook al erkennen wij voorts, dat in de instel- ling van het jubeljaar en in die van den lossar een verandering lag om tot blijvende vervreemding van het vaderlijk erfdeel te geraken, wij zouden niet durven beweren, dat daaruit nu blijkt, dat die Mozaïsche wet- geving wilde waken tegen het ontstaan van een klasse van bezitlozen, zoals deze schrijvers zulks doen. Die Mozaïsche wetgeving is immers zelf reeds het bewijs van het bestaan van zulk een groep onder Israël. Allereerst dan dient men te bedenken, dat waar men wel niet blijvende eigendomsrechten op den grond kon overdragen op een ander, wel voor maximum 49 jaren het vruchtgebruik van den grond aan een ander kon overgaan. Dit beteekent dus, dat het gemis van de beschikking over den grond, wat men ook zou kunnen noemen de tijdelijke vervreem- ding van den eigendom, over maximum 49 jaren, of vrijwel den geheelen tijd van een leven als volwassen, werkzaam mensch, feit kon zijn onder Israël. Het is dan ook allermint zóó, dat de Mozaïsche wetgeving de blijvende beschikking over den grond aan iedereen Israëliet verzekerde. Wel verbood de Wet in Lev. 19:13 het bedriegelijk verdrukken en berooven van den naaste, maar zij zag dien naaste ook als „daglooner“ bestaanbaar in Israël, en bepaalde dan, dat „des dag- looners loon bij zijn werkgever niet zou vernachten tot aan den morgen“. In Deut. 24:15 lezen wij over dien daglooner „Op zijn dag zult gij zijn loon geven“. Den arbeider, hier „daglooner“ geheeten, kwam dus zijn loon toe. Daglooner beteekent hier arbeider in loondienst, in onderscheiding van den slaaf. Een Isra- ëliet mocht in Israël geen slaaf zijn en geen slaven- arbeid verrichten (Lev. 24 en 39); hij moest als dag- looner behandeld worden in dienst van een ander (Lev. 24:40). Daglooner wil dus hier eenvoudig zeggen vrije arbeider in loondienst, zijn loon kon dagloon, weekloon of jaarloon zijn. In Jes. 21:16 wordt ge- sproken over „de jaren eens daglooners“ en in Lev. 25:53: „Als een daglooner zal hij van jaar tot jaar bij hem zijn“. De Mozaïsche wetgeving regelde dus ook het leven van den Israëlietischen arbeider in loon- dienst, die gedurende tal van jaren inderdaad het ge- bruik van zijn bezit aan een ander had moeten over- doen. Waar dit vruchtgebruik de feitelijke omschrijving was van den eigendom onder Israël, dat God als Ee- nige Eigenaar van Kanaän beled, was het gemis er- van dus een, zij het ook tijdelijk, verlies van eigendom, mits gezien als bovenstaand bepaald.

Wij komen nu tot een derde bewering over de Schrift, maar niet uit de Schrift, van de schrijvers dezer brochure. Men stelt dus aantastbaarheid van den eigendom, blijkend uit het jubeljaar, alsook een bedoeling van de Mozaïsche wetgeving om te waken tegen het ontstaan van een klasse van bezitlozen. Daarnaast nu, zegt men „Springt in de Pentateuch naar voren de bescherming, welke de eigendom ge- niet“. De wet zegt: „Gij zult niet stelen“. Men mag